

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кафедра археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ **О. М. Федьков**

підпис

“ 26 ” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ШКІЛЬНИЙ КУРС ПРАВОЗНАВСТВА І МЕТОДИКА ЙОГО
ВИКЛАДАННЯ»

Для підготовки фахівців *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.*

Освітня професійна програма: Історія

Спеціальність: 014 Середня освіта. Історія та правознавство.

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки.

Мова навчання: українська.

Розробники програми:

Юрій ХОПТЯР, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін

Робочу програму ухвалено на засіданні кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін

Протокол № 9 від « 28 » серпня 2023 року.

ПОГОДЖЕНО

Гаранти освітньо-професійної програми _____ (Адамовський В.І.)

ВСТУП

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

- 1.1. **Метою** вивчення навчальної дисципліни «Шкільний курс правознавства методика його викладання» (далі «ШКП МВ») є : сприяння поглибленню знань майбутніх вчителів з теоретичних основ методики викладання правознавства; ознайомлення студентів з ефективними формами організації навчального процесу з основ правознавства, методами і прийомами навчання школярів правознавства на сучасному етапі розвитку школи; формування практичних умінь і навичок, необхідних для забезпечення ефективного навчання основам
- 1.2. **Основні завдання** вивчення дисципліни :
- засвоєння найвагоміших прийомів і методів правового навчання;
  - вивчення системи права;
  - опанування Конституції та ряду законів;
  - формування у студентів юридичного мислення;
  - набуття умінь роботи з юридичними джерелами.

2. ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання/ рік викладання	третій / 2023-2024	другий/третій
Семестр вивчення	П'ятий	третій/шостий
нормативна/вибіркова	нормативна	нормативна
Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити ЄКТС	3 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	90 год.	90
Кількість годин навчальних занять	60 год.	16 год.
Лекційні заняття	20 год.	8 год.
Практичні заняття	0 год.	
Семінарські заняття	20 год.	8 год.
Лабораторні заняття	0 год.	
Самостійна та індивідуальна робота	50 год.	74 год.
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

3. Статус дисципліни. Навчальна дисципліна належить до

обов'язкових компонентів професійної підготовки.

4. Передумову для вивчення дисципліни:

Методика вивчення дисципліни передбачає врахування взаємозв'язків основних тем курсу з поняттями, термінами і категоріями правових дисциплін у процесі вивчення яких студенти могли б отримати розуміння ролі методів та прийомів вивчення «ШКП МВ».

Освітня компонента пов'язана із такими навчальними дисциплінами як: «Історія України», «Методика викладання історії України», «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Цивільне та сімейне право», тощо.

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки.

Загальні компетентності:

ЗК 05

ЗК 08 Знання, вміння та навички необхідні людині для свідомої участі в соціальному і громадянському житті, виконання обов'язків й реалізації прав громадянина.

ЗК 14

Здатність критично та креативно мислити, виявляти ініціативу і мотивувати людей та рухатися до спільної мети, а також навчатися протягом всього життя.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 13 Володіння методикою викладання історичних дисциплін у закладах середньої освіти, вміння використовувати набуті теоретичні знання з історії та методики викладання фахових дисциплін у педагогічній практиці, здатність до організації навчального процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці.

СК 14 Володіння методикою викладання історичних та правознавчих дисциплін у закладах середньої освіти, вміння використовувати набуті теоретичні знання з історії та методики викладання фахових дисциплін у педагогічній практиці, здатність до організації навчального процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці.

СК 16 Оволодіння всіма необхідними знаннями, уміннями, навичками, компетентностями, передбаченими освітньо-професійною програмою.

СК 17 Здатність застосовувати теоретичні знання у навчальній та професійній діяльності, захищати законні права і інтереси суб'єктів навчального процесу, здійснювати компетенцію у галузі консультативної діяльності.

6. Очікувані результати навчання:

Програмні результати навчання

ПРН 05 Поєднувати та застосовувати... навички викладання ... правознавчих дисциплін у професійній діяльності педагога.

ПРН 07 Інтегрувати знання... цивільного, сімейного права... у професійну діяльність, проектувати знання загального правознавства на історичні події, процеси та явища сьогодення.

ПРН 11 Вміти оцінювати, класифікувати й інтерпретувати джерела й теоретичний матеріал з вітчизняної та світової історії, культури і права.

ПРН 17 Застосовувати набуті теоретичні знання з історії та методики фахової дисципліни у педагогічній практиці.

ПРН 20 Вміти на практиці застосовувати основи майстерності вчителя в управлінні собою, майстерність педагогічного спілкування, майстерність в управлінні навчально-виховним процесом.

ПРН 21 Організовувати різні види діяльності учнів після уроків для забезпечення необхідних умов, застосування і активного сприйняття історичного досвіду та навколишньої дійсності.

ПРН 22 Демонструвати системні знання та практичні навички з дисциплін передбачених даною освітньою програмою та навчальним планом.

Здобувач вищої освіти, вивчивши курс, повинен знати:

- процес формування правової свідомості;
- динаміку формування правових почуттів;
- як формується активна життєва позиція;
- що формує неприпустиму позицію до правопорушень;
- зміст правового виховання;
- завдання правового виховання;
- принципи право виховної роботи;
- правове виховання в процесі навчання;
- форми і методи позаурочної право виховної роботи;
- методи індивідуальної роботи;
- як використовувати засоби масової інформації в правовому вихованні учнів;
- форми залучення учнів до правоохоронної діяльності.

Здобувач вищої освіти, вивчивши курс, повинен уміти:

- застосовувати методи і прийоми формування правової свідомості;

- застосовувати способи і засоби для формування правової культури;
- застосовувати здобуті знання в навчально-виховному процесі;
- залучати учнів до правоохоронної діяльності;
- розробляти проекти ділових ігор з правової тематики і використовувати в процесі викладання.

7. Методи навчання.

- Лекції для ознайомлення з основними теоретичними положеннями курсу «ШКП МВ»».
- Семінарські заняття, на яких студенти матимуть змогу опрацювати джерела та наукову літературу; навчатися формулювати власні думки, робити аргументовані висновки, дискутувати.
- Самостійна робота з опрацювання окремих питань (написання рефератів, співбесіда).
- Виконання домашніх завдань, підготовка до контрольних заходів.
- Індивідуальні навчально-дослідні завдання, мета яких полягає у самостійному вивченні частини програмового матеріалу; систематизації, поглибленні, узагальненні, закріпленні й практичному застосуванні знань студентів з навчальної дисципліни (написання історіографічних та джерелознавчих оглядів, есе). Кейсовий метод, метод усного навчання, імітаційна і ділова гра.

8. Засобами діагностики результатів навчання є опитування, виконання семінарських, тести, самостійна робота, модульна контрольна робота, екзамен, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle та ін.

9. Програма навчальної дисципліни:

Назви тем	Кількість годин									
	<i>Денна форма</i>					<i>Заочна форма</i>				
	разом	у тому числі				разом	у тому числі			
	лекції	сем. / практич. заняття	лабораторні заняття	самостійна робота		лекції	сем. / практич. заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	
Тема 1. (див. нижче)		2	2		5					
Тема 2.		2	2		5					
Тема 3.		2	2		5					
Тема 4		2	2		5					
Тема 5.		2	2		5					
Тема 6.		2	2		5					
Тема 7.		2	2		5					
Тема 8		2	2		5					
Тема 9.		2	2		5					
Тема 10.		2	2		5					
Разом годин	90	20	20		50					

№	Тема і зміст лекцій	К-сть годин	Примітки
	<p>Тематика лекцій ШКПМВ (20 год.)</p> <p>Лекція № 1. Особливості педагогічного процесу у вищій школі (4 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зміст вищої освіти в Україні. (6) 2. Мета та завдання вищої освіти. 3. Закономірності процесу навчання у вищій школі. 4. Принципи навчання та їх реалізація в навчальному процесі. <p>Лекція №2. Функції та структура методів навчання (4 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура та класифікація методів навчання. (37) 2. Сутність та зміст методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів. 3. Види навчання. <p>Лекція №3. Лекція у вищій школі (4 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Лекція у системі професійної підготовки юристів . (54) 2. Види лекцій та вимоги до їх проведення . 3. Дидактичні вимоги до проведення семінарських занять . 4. Особливості організації практичних, індивідуальних занять та консультацій. <p>Лекція № 4. Самостійна та науково-дослідна робота студентів. (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи студентів . (79) 2. Особливості самостійної роботи студентів і передумови її ефективності. 3. Організація науково-дослідної роботи у вищій школі. <p>Лекція № 5. Педагогічні технології навчання у сучасній вищій школі (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості застосування педагогічних технологій навчання права. (103) 2. Модульна та блочно-тьюторська технологія навчання. 3. Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності студентів. <p>Лекція № 6. Методи контролю і самоконтролю у навчанні (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функції оцінювання навчальних досягнень студентів. (152) 2. Види контролю. 3. Модульно-рейтинговий контроль знань. <p>Лекція №7. Професійна компетентність викладача вищої школи (2 год.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура діяльності викладача вищої школи. (184) 2. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача правознавства. 		

Плани практичних занять (20 год.).

Тема №1. Структура шкільної правової освіти (2 год.).

1. Поняття правової освіти, її значення і загальна характеристика.
2. Загальна характеристика структури правової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.
3. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості шкільного курсу основ правознавства:
  - структура курсу;
  - сучасні вимоги до викладання курсу правознавства у школі;
  - основні компетентності учнів, які формуються на уроках правознавства.

Тема №2. Шкільна програма з дисципліни «Основи правознавства» (2 год.).

1. Пояснювальна записка програми шкільного курсу правознавства, її зміст та призначення.
2. Структура програми шкільного курсу правознавства.
3. Календарно-тематичне планування шкільного курсу правознавства.

Тема №3. Основні засоби навчання шкільної правознавчої освіти (2 год.)

1. Зміст, структура, принципи побудови різних варіантів підручників з правознавства. Методичні вимоги до підручника з правознавства.
2. Характеристика навчально-методичної літератури з правознавства.

3. Наочність на уроках правознавства: характеристика, правила застосування та виготовлення в процесі навчання.

4. Технічні засоби навчання на уроках правознавства: класифікація, принципи та прийоми використання.

Тема №4. Форми та методи навчання у шкільному курсі правознавства (2 год.)

1. Форми навчання правознавству у школі. Фронтальна, групова та індивідуальна робота на уроці правознавства.

2. Класифікація методів навчання правознавству. Усний виклад навчального матеріалу на уроках з основ правознавства.

3. Класифікація юридичних термінів і понять. Методика формування правових понять на уроках правознавства.

4. Методика використання нормативно-правових актів на уроках з правознавства.

Тема №5. Методи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства (2 год.).

1. Рівні пізнавальної активності учнів на уроках з основ правознавства. Значення інтерактивних методів навчання на уроках правознавства.

2. Методи і прийоми активізації навчальної діяльності учнів на уроках з основ правознавства (евристична бесіда, брейнстормінг, дискусія, дидактичні та рольові ігри, метод проєктів, аналіз проблем, міжпредметні зв'язки).

3. Використання мережі Інтернет у навчанні основам правознавства.

4. Значення самостійної роботи учнів у навчальному процесі.

5. Методи формування навичок самостійної діяльності учнів на уроках з основ правознавства.

Тема №6. Педагогічна діагностика знань та умінь учнів на уроках правознавства (2 год.).

1. Завдання й функції перевірки навчальних досягнень учнів. Основні види й форми контролю на уроках з правознавства.
2. Критерії оцінювання освітніх досягнень учнів під час вивчення правознавства.
3. Організація й методичні прийоми перевірки результатів навчальної діяльності учнів на уроках з правознавства.
4. Типові помилки у процесі перевірки знань і вмінь учнів.

Тема №7. Сучасний урок правознавства (2 год.).

1. Сучасний урок правознавства як навчальне заняття: типологія, структура, вимоги до проведення.
2. Підготовка вчителя до уроку правознавства. Визначення мети і завдань уроку правознавства (очікуваних результатів уроку).
3. Етапи проведення вчителем уроку правознавства. Конспект (план) уроку основ правознавства.

Тема №8. Урок-практичне заняття у шкільному курсі «Основ правознавства» (2 год.).

1. Суть поняття «практичне заняття з правознавства», роль і значення практичних занять у формуванні правових компетентностей учнів.
2. Класифікація практичних занять, їх типи та види.
3. Структура уроку-практичного заняття з правознавства. План-конспект практичного заняття з основ правознавства.
4. Особливості методики проведення юридичних практикумів у шкільному курсі основ правознавства.

Тема №9. Позакласні та позашкільні форми навчання правознавства (2 год.).

1. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи. Завдання і зміст позакласної роботи з правознавства.
2. Основні форми позакласної роботи з правознавства.
3. Позашкільні форми вивчення правознавства. Роль учителя правознавства в структурі позашкільного вивчення предмета.

Тема №10. Правове виховання школярів (2 год.).

1. Поняття, зміст та завдання правового виховання учнів на уроках правознавства.
2. Формування правової культури учнів. Виховання активної правової життєвої позиції школярів.
3. Умови ефективності правового виховання школярів. Основні напрямки оптимізації правового виховання в сучасній Україні.
4. Методика організації та проведення виховних заходів у школі та у процесі позашкільної виховної роботи.

10. Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, виконання практичних завдань, а також у формі тестування.

Формою підсумкового контролю, відповідно до ОПШ, є залік.

11. Критерії оцінювання результатів навчання.

Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Самостійна робота	Підсумкова оцінка
40 балів	40 бали	20 балів	100 балів

Критерії оцінювання семінарського заняття.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів.

Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.

Питання для контролю. **Питання для контролю**

1. Зміст вищої освіти в Україні.
2. Мета та завдання вищої освіти.
3. Закономірності процесу навчання у вищій школі.
4. Принципи навчання та їх реалізація в навчальному процесі.
5. Структура та класифікація методів навчання.
6. Сутність та зміст методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів.
7. Види навчання.
8. Лекція у системі професійної підготовки юристів.
9. Види лекцій та вимоги до їх проведення.
10. Дидактичні вимоги до проведення семінарських занять.
11. Особливості організації практичних, індивідуальних занять та консультацій.
12. Психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи студентів.
13. Особливості самостійної роботи студентів і передумови її ефективності.
14. Організація науково-дослідної роботи у вищій школі.
15. Особливості застосування педагогічних технологій навчання права.
16. Модульна технологія навчання.
17. Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності студентів.
18. Функції оцінювання навчальних досягнень студентів.
19. Види контролю.
20. Модульно-рейтинговий контроль знань.
21. Структура діяльності викладача вищої школи.
22. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача правознавства.

23. Поняття правової освіти, її значення і загальна характеристика.
24. Загальна характеристика структури правової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.
25. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості шкільного курсу «Основ правознавства».
26. Структура курсу «Основи правознавства».
27. Сучасні вимоги до викладання курсу правознавства у школі.
28. Основні компетентності учнів, які формуються на уроках правознавства.
29. Пояснювальна записка програми шкільного курсу правознавства, її зміст та призначення.
30. Структура програми шкільного курсу правознавства.
31. Календарно-тематичне планування шкільного курсу правознавства.
32. Зміст, структура, принципи побудови різних варіантів підручників з правознавства.
33. Методичні вимоги до підручника з правознавства.
34. Характеристика навчально-методичної літератури з правознавства.
35. Наочність на уроках правознавства: характеристика, правила застосування та виготовлення в процесі навчання.
36. Технічні засоби навчання на уроках правознавства: класифікація, принципи та прийоми використання.
37. Форми навчання правознавству у школі.
38. Фронтальна, групова та індивідуальна робота на уроці правознавства.
39. Класифікація методів навчання правознавству.
40. Усний виклад навчального матеріалу на уроках з основ правознавства.
41. Класифікація юридичних термінів і понять.
42. Методика формування правових понять на уроках правознавства.
43. Методика використання нормативно-правових актів на уроках з правознавства.
44. Рівні пізнавальної активності учнів на уроках з основ правознавства.
45. Значення інтерактивних методів навчання на уроках правознавства.
46. Методи і прийоми активізації навчальної діяльності учнів на уроках з «Основ правознавства» (евристична бесіда, брейнстормінг, дискусія, дидактичні та рольові ігри, метод проєктів, аналіз проблем, міжпредметні зв'язки).
47. Використання мережі Інтернет у навчанні «Основ правознавства».
48. Значення самостійної роботи учнів у навчальному процесі.
49. Методи формування навичок самостійної діяльності учнів на уроках з «Основ правознавства».

50. Завдання й функції перевірки навчальних досягнень учнів.
51. Основні види й форми контролю на уроках з правознавства.
52. Критерії оцінювання освітніх досягнень учнів під час вивчення правознавства.
53. Організація й методичні прийоми перевірки результатів навчальної діяльності учнів на уроках з правознавства.
54. Типові помилки у процесі перевірки знань і вмінь учнів.
55. Сучасний урок правознавства як навчальне заняття: типологія, структура, вимоги до проведення.
56. Підготовка вчителя до уроку правознавства.
57. Визначення мети і завдань уроку правознавства (очікуваних результатів уроку).
58. Етапи проведення вчителем уроку правознавства.
59. Конспект (план) уроку основ правознавства.
60. Суть поняття «практичне заняття з правознавства», роль і значення практичних занять у формуванні правових компетентностей учнів.
61. Класифікація практичних занять, їх типи та види.
62. Структура уроку-практичного заняття з правознавства.
63. План-конспект практичного заняття з «Основ правознавства».
64. Особливості методики проведення юридичних практикумів у шкільному курсі «Основи правознавства».
65. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи.
66. Завдання і зміст позакласної роботи з правознавства.
67. Основні форми позакласної роботи з правознавства.
68. Позашкільні форми вивчення правознавства.
69. Роль учителя правознавства в структурі позашкільного вивчення предмета.
70. Поняття, зміст та завдання правового виховання учнів на уроках правознавства.
71. Формування правової культури учнів.
72. Виховання активної правової життєвої позиції школярів.
73. Умови ефективності правового виховання школярів.
74. Основні напрямки оптимізації правового виховання в сучасній Україні.
75. Методика організації та проведення виховних заходів у школі та у процесі позашкільної виховної роботи.

Відповіді студентів на практичних заняттях оцінюються за 12-бальною системою за наступними критеріями:

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5	Здобувач вищої освіти знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів

		академічної доброчесності.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	8	Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів

		академічної доброчесності.
Високий (творчо- професійни й)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

«Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка»

URL: <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Після вивчення освітнього компонента здобувачі пишуть модульну контрольну роботу.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються усі студенти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати.

Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання модульних контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота проводиться у формі письмової відповіді на запропоновані запитання. Максимальна кількість балів за МКР – 40. Для зарахування модульної контрольної роботи мінімальна кількість набраних балів повинна становити не менше 24, у іншому випадку МКР потрібно виконати повторно.

Оцінювання модульної контрольної роботи

Шкала ECTS	Критерії оцінювання
«відмінно»	Здобувач вищої освіти у відповідях на варіант МКР демонструє глибокі знання з Політичної ризикології, повною мірою володіє матеріалом, що дозволяє виявляти розуміння змісту предмету, його основних положень, категоріального апарату тощо, може обґрунтовувати свої судження, аргументуючи правильну відповідь, логічно та послідовно формулює текст відповідей на поставлені завдання.
«добре»	Результати відповідей здобувача вищої освіти на варіант МКР відповідають тим самим вимогам, що й для оцінки «відмінно», але при цьому здобувач допускає певні неточності та незначні

	помилки. Здобувач володіє матеріалом, правильно відповідаючи на поставлені завдання, логічно формулює відповіді, намагаючись аргументувати їх.
«задовільно»	Відповіді здобувача вищої освіти на варіант МКР дозволяють виявити знання і розуміння основних положень предмета, певне володіння категоріальним апаратом, проте характеризуються фрагментарністю, відсутністю повноти та аргументованості. Здобувач допускає помилки при відповідях на питання МКР, не вміє достатньо обґрунтувати свої судження.
«незадовільно»	Відповіді здобувача вищої освіти на варіант МКР не виявили знань та розуміння основних положень предмета, що спричинило значну кількість помилок або, взагалі, повну/часткову відсутність відповідей. Здобувач не вміє логічно побудувати відповідь, обґрунтовувати свої судження, плутається у розумінні категоріального апарату тощо.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Робота оцінюється в 20-18 балів, якщо: автором чітко поставлена проблема і представлена власна точка зору стосовно її вирішення; проблема розкрита на високому теоретичному рівні, простежені системні зв'язки предмету дослідження, подані обґрунтування заявлених характеристик з коректним використанням фахових термінів, що мають відношення до завдання; надана аргументація власної думки з опорою на соціально-політичний аспект в контексті проблематики; робота розгорнуто розкриває заявлену тему.

Робота оцінюється в 16-18 балів, якщо: представлена власна точка зору(позиція, ставлення) стосовно вирішення проблеми; тема розкрита з конкретним використанням спеціальних понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки та обґрунтування явно не простежуються); надана аргументація власної думки з опорою на факти розвитку соціально-політичних уявлень з проблематики; заявлена тема розкрита не в повній мірі, зокрема не проаналізовані деякі суттєві характеристики предмету аналізу.

Робота оцінюється в 14-16 балів, якщо: представлена власна точка зору(позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів; дана аргументація своєї думки з опорою на факти розвитку соціально-політичних уявлень з проблематики без теоретичного обґрунтування; заявлена тема розкрита не до кінця, а саме: розкриті лише деякі суттєві характеристики предмету дослідження.

Робота оцінюється в 12-14 бали, якщо: представлена власна точка зору(позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита на

буденному(а не теоретичному) рівні; аргументація власної думки слабо пов'язана з розкриттям проблеми; опущений аналіз суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише несуттєві характеристики предмету дослідження.

Робота оцінюється в 0 балів, якщо: робота є плагіатом, тобто коли автор скористається нечесним шляхом представлення чужих думок власними.

Академічна добросовісність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недобросовісності. Виявлення ознак академічної недобросовісності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

URL: <https://integrity.kpnu.edu.ua/>

Неформальна освіта. Визнання КПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядок визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)».

URL: <https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

В неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю);

- підготовка конкурсної наукової роботи;

- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді;

В інформальній освіті:

- наявність наукової публікації;

- волонтерська діяльність.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) упродовж його вивчення.

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою
90-100 і більше	A (відмінно)	10	відмінно
82-89	B (дуже добре)	25	добре
75-81	C (добре)	30	
67-74	D (задовільно)	25	задовільно
60-66	E (достатньо)	10	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)		

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом історичного факультету та з дозволу ректора університету.

12. Умови визначення успішного засвоєння освітнього компоненту «ШКП МВ»:

- кредити присвоюються здобувачам вищої освіти після завершення навчальної дисципліни та успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, яких складає 60 % від максимально можливої кількості балів, визначеної відповідними нормативними документами Університету;

- здобувачам вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю отримав незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки;

- ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяють до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускають не більше двох разів: перший раз – викладачеві, другий – комісії, яку створюють за розпорядженням декана факультету.

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за освітнім компонентом кредити здобувачу вищої освіти не присвоюють.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgNAiL_zz/view).

13. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання технічних засобів для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор). Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення відеоконференцій.

14.Рекомендована література

Нормативні:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 764-IX від 01.08.2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 31. Ст. 226.
3. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
4. Державний стандарт повної загальної середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020. UR:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
5. Державна національна програма «Освіта»: Україна XXI століття. Київ : Райдуга, 1994. 61 с.
6. Національна програма правової освіти населення. Затверджена Указом Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>.
7. Про неухильне дотримання принципів гарантування свободи педагогічної діяльності вчителя. Лист Міністерства освіти та науки

- №1/9-630 від 05.12.2014 р. URL: <http://zakon.pedrada.com.ua/regulations/1521/8456/8458/468871/>.
8. Конвенція про права дитини. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1995. № 9.
  9. Європейська соціальна хартія ETS № 35 прийнята Радою Європи: Міжнародний документ від 18 жовтня 1961. Інформаційний бюлетень Міністерства праці України “Людина і праця”. 1992. № 5
  10. Загальна декларація прав людини. Резолюція 217А (II) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
  11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Резолюція 2200-А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. Ратифікований Українською РСР згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 р. № 2148. URL: <http://www.rada.gov.ua>
  12. Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Ратифіковані Україною 17 липня 1997 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
  13. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція 01.01.2020. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  14. Кодекс законів про працю України, редакція 27.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
  15. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. №11. 28 березня. ст.461
  16. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 1984 р., № 51, ст. 1122
  17. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII, редакція 27.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
  18. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95ВР . Відомості Верховної Ради України. 1995. № 17. ст.121.
  19. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01 липня 1993 р. № 3356XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 36. ст.361.
  20. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. № 1045XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. ст.397
  21. Про державну службу / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. Редакція від 28.05.2023. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

Основні джерела:

1. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання шкільного курсу «Основи правознавства». Київ : Знання, 2008. 301 с.
2. Гетьман А. П., Герасіна Л. М., Данильян О. Г. та ін. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / За ред. В. Л. Тація. Харків : Право, 2010. 368 с.
3. Головка Н. І. Методика викладання правознавства : навч. посібник. Київ : Персонал, 2017. 202 с.
4. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. Право України. 2005. № 4. С. 15–23.
5. Дрожжина С. В. Основи правознавства. Наочний довідник. Київ-Харків : Веста. 120 с.
6. Євтушенко Р. І., Галегова О. В. Книга вчителя історії, етики, основ правознавства : довід.-метод. видання. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 224 с.
7. Кашкар'юв Г. В. Методика викладання правознавства в школі в опорних схемах і таблицях. Харків : Основа, 2011. 64 с.
8. Караваєва О. Я. Організація позаурочної роботи з правознавства в школі. Навчально-методичний посібник. Харків : Основа, 2008. 143 [1] с. (Б-ка журналу «Історія та правознавство». Вип. 10 (58)).
9. Коляда І. А., Булда А. А. Основи правознавства : 9 клас : метод. посіб. для вчителів. Київ : А.С.К., 2011. 240 с.
10. Лякішева А. В., Грицюк Л. К. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : навч.-метод. посіб. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 504с.
11. Мокрогуз О. П., Єрмоленко А. О., Кагітіна Н. А. Тиждень історії та правознавства в школі. Харків : Ранок, 2008. 160 с.
13. Наровлянський О.Д. Дидактичні матеріали з основ правознавства : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер. 1999.
14. Нестерук Н. Р. Використання таблиць на уроках правознавства : навч.-метод. посібник. Сокаль, 2013. 27 с.
15. Нетрадиційні уроки з основ правознавства / Укл. Н. В. Томашевська. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. 224 с.
16. Нікітіна І. П., Галегова І. П., Нікітін Ю. О. Настільна книга молодого вчителя історії та правознавства. Харків : Ранок, 2010. 256 с.
17. Підготовка вчителя до сучасного уроку історії та правознавства // Історичні студії. URL : www.metamorfosy.in.ua.
18. Поняття, ознаки і функції правового виховання // Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. С. 479–487.
19. Правова енциклопедія школяра / В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.), Л. О. Лоха. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 440 с.

20. Ремех Т.О. Правова освіта в навчальних закладах : метод. рекомендації. Краматорськ, 2017. 20 с.
21. Правове виховання і правова освіта в 1–8 класах // Конституція України і Основи правознавства в школі : книга для вчителя / І. Б. Усенко, С. В. Бобровник, В. І. Ваксман та ін. Київ : Укр. центр правничих студій, 1999. С. 202–205.
22. Ремех Т. О. Методика навчання учнів 9-го класу основ правознавства: метод. посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 96 с.
23. Ремех Т. О. Практичні заняття з правознавства: методичний аспект. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С. 43–51.
24. Рябовол Л. Контроль навчальних досягнень учнів з правознавства : поняття, принципи, функції, мета, суб'єкти, об'єкти, критерії оцінювання. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 9 (Ч. 2). С. 61–68.
25. Рябовол Л.Т. Наочні методи навчання правознавства. Науковий огляд: міжнародний науковий журнал. 2014. № 1 (Т. 2). С. 111–117.
26. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи: монографія. Кіровоград: Полімед-Сервіс, 2015. 360 с.
27. Святокум О. Є. Основи правознавства. 9 клас : міні-конспекти уроків до підручника О. Є Святокум, І. О. Святокума. Харків : Ранок, 2017. 40 с. + календ. план (8 с.).
28. Тандура А. І. Інтерактивні технології на уроках правознавства. Харків : Основа, 2005. 96 с.
29. Труфанова О. Організація групової роботи на уроках правознавства. Історія України. 2003. № 5. С. 22–23.
30. Урбанська О.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства. Таврійський вісник освіти. 2014. № 3 (47). С. 233–242.
31. Усенко І. Б., Бобровник С. В., Ваксман В. І. та ін. Конституція України і Основи правознавства в школі : книга для вчителя. Київ : Укр. центр правничих студій, 1999. 355 с.
32. Чужикова В. Г. Методика викладання права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 425 с.
33. Фіцула М. М. Правове виховання учнів. / Метод. посіб. К., 2015.

Допоміжні матеріали:

1. Хрестоматія з правознавства : навч. посібник / Укл. Л. О. Лоха, О. Д. Наровлянський. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 736 с.
2. Рябовол Л.Т. Особливості уроку як форми організації компетентнісного навчання правознавства. URL : www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferensiy/2-mizhnarodnainternet-konferentsiya-2014/section-4-5-6/.
3. Практичний довідник учителя правознавства. Історія і суспільствознавство в школах України. 2018. № 1.

4. Навчальна програма з основ правознавства для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
5. Концепція правової освіти у загальноосвітній 12-річній школі // Книга вчителя історії, етики, основ правознавства. Харків: ТОВ «Світанок», 2006. С. 113–116.

Електронні інформаційні ресурси

1. www.zakon2.rada.gov.ua (Законодавство України).
2. <https://www.kmu.gov.ua> (Нормативна база Кабінету міністрів України).
3. <https://mon.gov.ua> (Нормативно-правова база освіти).
4. <http://pidruchniki.ws> (Підручники з основ правознавства)
5. www.nbuv.gov.ua (Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського).
6. www.his.1september.ru/urok (Методичні розробки та рекомендації з викладання суспільних дисциплін).
7. www.britannica.com (Он-лайн енциклопедія «Британіка»).
8. www.uk.wikipedia.org (Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»).
9. <https://wiki.cuspu.edu.ua> (Навчальний курс «Методика навчання правознавства»)